

KUNTIEN VALMISTAUTUMINEN SOTEEN

Sote- ja maakuntauudistuksen piti tulla voimaan hallitusohjelman mukaan jo vuonna 2019, mutta lainvalmistelun ja eduskuntakäsittelyn viivästyminen vuoksi uudistuksen aloitusta jouduttiin lykäämään alkavaksi asteittain vuodesta 2021 alkaen. Perustettavien maakuntien piti ottaa vastuulleen kuntien sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut sekä muita tehtäviä, kuten palo- ja pelastustoimi. Valtion oli tarkoitus rahoittaa maakuntien toiminta sataprosenttisesti, jolloin kuntien rahoitusvastuu olisi poistunut kokonaan siirtyvien tehtävien osalta.

Uudistuksen rahoitus oli tarkoitus toteuttaa valtio-kunta -suhteessa kustannusneutraalisti ja siten, ettei verovelvollisten verorasitus kasva. Kunnilta oli tarkoitus siirtää siirtyvien tehtävien järjestämisvastuun kokoinen rahoitusosuus valtiolle. Voimaantulo vuonna jokaisen kunnan kunnallisverosta olisi lain mukaan leikattu noin 12,5 prosenttiyksikön osuus. Se olisi liitetty osaksi valtion ansiotuloverotusta, josta maakunnan tehtävät olisi jatkossa rahoitettu. Kunnilta olisi leikattu lisäksi noin 600 miljoonaa euroa yhteisöveron tuottoa. Myös verotuskustannusten osuus vastaavalta verotulojen osuudelta olisi veloitettu kunnilta. Lisäksi kunnilta olisi poistettu kaikki näille palveluille osoitetut valtionosuudet.

18 MAAKUNTAA JA VALINNANVAPAAUS

Sipilän hallitus ryhtyi valmistelemaan uudistusta heti. Marraskuussa 2015 sovittiin maakuntamallista, jossa maakuntien määrä olisi 18, ja samassa yhteydessä sovittiin myös valinnanvapauden lisää-

KUVIO 1. MYÖNNETYT HOITOALAN RAKENNUSTEN RAKENNUSLUVAT JULKISEN SEKTORIN TOIMIJOILLE KUUTIOMÄÄRINÄ 2000–2018

misestä. Alueellinen jako isompiin vastuutahoihin eli maakuntiin tähtäsi käytännössä siihen, että sairaalaverkostoa keskitettäisiin kaupungistumiskehityksen ja väestön ikärakenteen vuoksi (ns. leveämmät hartiat). Alun perin tarkoitus oli vain selvittää valinnanvapauden lisäämistä vaalikauden aikana, mutta ratkaisu valinnanvapauden lisäämisestä tehtiin kompromissina maakuntamallin kanssa. Yksityisten yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden palvelutuotanto mahdollistettaisiin asukkaiden valinnanvapauden lisäämisen kautta.

Kunnilla ja kuntayhtymillä oli siten muutama vuosi aikaa sopeutua suureen hallinnolliseen uudistukseen sekä rahoitusjärjestelmän muutokseen.

KAIKKI HALUSIVAT OSANSA

Sote-lakien valmisteluajana osa kunnista pyrki varmistamaan omassa kunnassa palvelutuotannon jatkumisen myös tulevassa maakuntamallissa ulkoistamalla palveluja pitkällä sopimuksilla sekä myymällä keskeisiä sote-kiinteistöjä. Tätä osaoptimointia haluttiin kuitenkin suitsia, ja siksi säädettiin määräajan voimassa olevat lait soteen liittyvien palvelujen ulkoistuksien sekä mittavampien rakennus- ja investointihankkeiden väliaikaisesta rajoittamisesta. Sote-uudistuksen lykkäytymisen takia lakien voimassaoloaikaa jatkettiin ja tiukennettiin (vuosien 2022 ja 2021 loppuun). Lain tiukennus merkitsi sitä, että suuret investoinnit edellyttävät sosiaali- ja terveysministeriön lupaa.

Rajoittavan lainsäädännön tarkoituksena oli estää se, ettei maakuntien päättäjien käsiä sidottaisi huonosti tarkoitustaan vastaaviin investointeihin ja kiinteistöihin, koska kuntayhtymien sote-kiinteistöt lainapääomineen siirtyisivät suoraan maakunnille. Ja pääosinhan rakennushankkeet toteutetaan lainarahoituksella, joka olisi siten rasittanut maakunnan taloutta vielä vuosikymmenien ajan.

Sote-kiinteistöjen siirtyminen maakuntien omistukseen koski vain kuntayhtymien tai sairaanhoitopiirien kiinteistöjä. Sen sijaan yksittäisten kuntien kiinteistöjä siirto ei koskenut, vaan ne olisi vain vuokrattu kunnilta 3 + 1 (optiovuosi) vuoden ajaksi. Sen jälkeen maakunnalla ei olisi ollut velvollisuutta vuokrata näitä entisiä sote-tiloja.

Yksittäisten kuntien näkökulmasta kiinteistöjen myynti yksityisille toimijoille on kannattavaa sen vuoksi, että niistä saatu hinta vastasi vähintäänkin rakennuksen käypää hintaa ja samalla kunta välttäisi kiinteistöjen ylläpidosta aiheutuvat kustannukset tulevaisuudessa. Kunnalle ei myöskään jäisi riskiä tyhjäksi jäävistä toimitiloista. Kiinteistökaupassa yksityisen sektorin toimijat puolestaan saivat toimintaansa varten käyttötarkoitukseen soveltuvan rakennuksen useimmiten parhaalta paikalta keskeltä kylää tai kaupunkia, jolloin investointi on pitkällä tähtäimellä kannattava. Kunnan ainoan tähän käyttöön tarkoitettun toimitilan hankinta olisi luonut myös hyvät lähtöase-

telmat alueelliseen monopoliasemaan tulevassa valinnanvapausmallissa.

RAKENNUSINVESTOINTIEN BUUMI

Kuviosta 1 käy ilmi, että julkisen sektorin rakennuslupien kuutiomäärät hoitoalan rakennuksille ovat kasvaneet voimakkaasti vuodesta 2014 lähtien. Myönnettyjen lupien määrää selittää toki myös se, että olemassa oleva rakennuskanta on osin vanhentunutta. Maakuntien tilakeskus on tehnyt arvion, että vuosien 2017 – 2025 aikana sairaanhoito- ja erityishuoltopiirien rakennushankkeita on valmisteilla tai rakenteilla yhteensä noin viiden miljardin euron arvosta. Tä-

män viiden miljardin lisäksi myös kunnilla ja yksityisillä toimijoilla on paljon terveydenhoitotiloihin liittyviä rakennushankkeita, mutta niiden arvoa ei ole saatavissa tilastoista. Kuviossa näkyy siis ainoastaan julkiselle sektorille myönnettyjen hoitoalan rakennusten luvat.

Rationaalisina toimijoina kuntien ja kuntayhtymien kannatti hoitaa asioita siten, että niiden taloudellinen asema ja palvelujen saavutettavuus uudistuksen jälkeen olisivat mahdollisimman hyvät. Selvitettäväksi vielä jää, kuinka paljon yhteisiä varoja kilpajuoksussa tuhlatiin sen lisäksi, että sote- ja maakuntauudistuksen valmistelukin tuli maksamaan veronmaksajille arvioiden mukaan noin 200 miljoonaa euroa. ■

Elina Pylkkänen